

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/355859859>

"ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI" "MEETING ÖDEMİS SILK AND CAFTAN IN DIGITAL ENVIRONMENT"

Article in *Uluslararası Sanat ve Sanat Eğitimi Dergisi* · November 2021

DOI: 10.29228/jijajournal.51717

CITATIONS

0

READS

189

2 authors, including:

Beyhan Pamuk

Usak Üniversitesi

17 PUBLICATIONS 15 CITATIONS

SEE PROFILE

Beyhan PAMUK¹
Başak ÖZDEMİR UYSAL²

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Özet

Somut olmayan kültürel miraslar arasında yer alan geleneksel dokumalar ve bu dokumalardan elde edilen geleneksel giysiler birer nesne olmanın ötesindedir. Geleneksel dokumalar ve giyim-kuşam biçimleri, toplumları toplum yapan en önemli özelliklerden gelenek ve göreneklerin, en iyi biçimde yansıtılmasında önemli bir unsurdur. Aynı zamanda, üretildiği ve kullanıldığı dönemin sanat anlayışını da yansıtarak yapılan birçok araştırmaya konu olma özelliğini de taşımaktadır.

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de kaybolmaya yüz tutmuş birçok kültürel miras bulunmaktadır. Anadolu'da kültürel değerler arasında yer alan geleneksel dokumacılık ve geleneksel giyim kültürünün günümüzde azalmasının en önemli sebeplerinin; değişen yaşam biçimi, gelişen teknoloji, hammadde üretiminin azalması ya da üretimin yapılamıyor olması, ihtiyaç ve gereksinimlerin değişmesi gibi birçok etken olduğu bilinen bir gerçektir.

Günümüzde varlığını sürdürmemiş ancak etkin oldukları dönemlerde yüksek değere sahip birer sanat eseri niteliğinde olan dokumalar ve bu dokumalardan hazırlanan, giyim-kuşam özellikleri taşıyan kültürel miras nesnelerinin geçmişten günümüze yok oluşlarını durdurmak, yeniden canlandırmak veya sürdürülebilirliğini sağlamak adına gerek yerel yönetimler gerekse özel ve kamu kuruluşlarının yaptıkları faaliyetler göz ardı edilmemelidir. Akademik çalışmaların yanı sıra bireysel ya da kurumsal olarak yürütülen üretim odaklı projeler, sanatsal bakış açılarıyla kaybolmaya yüz tutmuş pek çok geleneksel dokuma ve giyim kuşam kültürünü günümüze ve gelecek kuşaklara taşımak için özveriyle faaliyetlerini sürdürmektedir. Üretildikleri bölgenin ismiyle anılan geleneksel bez dokumalarından olan Ödemiş İpeği, günümüzde sayıları son derece azalmış olan dokuma tezgâhlarında el dokuması olarak Ödemiş'te üretilmektedir.

Bu çalışmada; Osmanlı saraylarında gücün, sosyal statünün sembolü olan kaftan ile her dönem varlığını sürdürmüş Ödemiş İpekli Dokumaları bir bütünlük içerisinde ele alınmıştır. Kaftanın güçlü formu,

¹ Dr.Öğr.Üyesi,Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Moda Tasarımı Bölümü,beyhan.pamuk@usak.edu.tr, Orcid: 0000-0002-1725-3851

² Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi, basakozdemir@gmail.com, Orcid: 0000-0003-4506-3710

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Anadolu'nun zarif ipeklisi ile bütünleştirilerek yok oluş sebebi olarak gösterilen günümüz teknolojik gelişmesinden yararlanılarak, giyilebilir sanat anlayışı ile dijital ortamda yapılan "Dijital ile Varoluş- Existence with Digital" kapsül koleksiyon ile geleceğin diliyle sunulmaktadır.

Anahtar Kelime: Geleneksel Dokumalar, Ödemiş İpeği, Kaftan, Dijital Tasarım, Giyilebilir Sanat.

MEETING ÖDEMİS SILK AND CAFTAN IN DIGITAL ENVIRONMENT

Abstract

Traditional weavings, which are among the intangible cultural heritages, and the traditional clothes obtained from these weavings are beyond being objects. Traditional weavings and clothing styles are an important element in reflecting the traditions and customs, which are among the most important features that make societies society, in the best way. At the same time, it has the feature of being the subject of many researches, reflecting the artistic understanding of the period in which it was produced and used.

As in the world, there are many cultural heritages that are on the verge of disappearing in our country. The most important reasons for the decline of traditional weaving and traditional clothing culture, which are among the cultural values in Anatolia, are; It is a known fact that there are many factors such as changing life style, developing technology, decrease in raw material production or inability to produce, changes in needs and requirements.

In order to stop the disappearance of cultural wearable heritage objects made out of weavings from the past to the present and to revive or to ensure their sustainability, weavings which have not preserved their existence today but which had the quality of works of art with high value in their active periods and which had clothing features, the activities of local administrations, private and public institutions cannot be ignored. In addition to academic studies, individual or institutional production-oriented projects continue their activities devotedly to carry many traditional weaving and clothing cultures, which are about to disappear with artistic perspectives, to the present and future generations. Ödemiş Silk, which is one of the traditional cloth weavings named after the region where they are produced, is produced in Ödemiş as hand-woven on looms, which are rare today. In this study; The caftan, which is the symbol of power and social status in the Ottoman palaces, and Ödemiş Silk Weavings, which have continued their existence in every period, have been handled in integrity. The strong form of the caftan is integrated with the elegant silk of Anatolia and is presented in the language of the future with the capsule collection "Existence with Digital" made in digital environment with the understanding of wearable art, making use of today's technological development, which is shown as the cause of extinction.

Keywords: Traditional Weaving, Ödemiş Silk, Kaftan, Digital Design, Wearable Art.

GİRİŞ

Toplumsal kimliğin korunmasında ve sürdürülebilmesinde önemli yapı taşlarından biri de "kültürel değerler" dir. Ancak herkesin ifade ettiği gibi sürekli gelişim ve değişim içerisinde olan toplumların bir bakıma bu zorunlu değişimlerinden en büyük olumsuz payı yine kültürel değerler almaktadır. Zengin bir kültür yapısına sahip Anadolu toprakları, güncel dünyanın değişimi karşısında kısmen de olsa korunabilirliğini sürdürmektedir. Ülkemizde de kültürel değerler çatısı altındaki geleneksel dokuma ve geleneksel giyim-kuşam kültürü bu değişimlerden etkilenmektedir (Pamuk ve Eğri, 2020: 271).

Geleneksel kültürün ürünü olan dokumalar desen, motif, renk, kalite, yapı özellikleri ve kullanım alanları gibi çeşitli değerleri ile ön plana çıkarken bölgelere göre de farklılık

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

göstermektedir. Halı, kilim gibi yöresel dokumalar, yaygı gibi kullanımının yanı sıra çoğu zaman bulunduğu yörenin giyim-kuşamında da kullanılmaktadır. Ancak günümüzde geleneksel dokumaların çoğu hammadde temini, günün tüketim ihtiyacı, ilgili ustaların yetişmemesi gibi birçok sebepten işlevlerini yitirerek kullanımdan kalkmış, bazıları yok olmuş, bazıları da işlev değiştirerek varlıklarını sürdürmeyi başarmışlardır.

Konu ile ilgili birçok çalışmada, bu yok oluşlar ile ilgili benzer sonuçlar üzerinde durulmaktadır. Ancak gelecekte, bu sonuçların içerisine günümüze damga vuran pandeminin getirilerinin neler olabileceği ve etkileri ilerleyen zamanlarda daha net ortaya çıkacaktır. Çünkü pandeminin bütün dünyayı etkisi altına alması ile bireylerin öncelikleri, yaşam biçimleri, değerleri vb. birçok süreci değiştirdiği görülmektedir. Pandeminin ortaya çıkardığı dijital dünya kavramının gelecek için yeni bir dönüm noktası olduğu bilinen bir gerçektir. Dünya kültürünün oluşmasında güçlü bir etkiye sahip olan dijitalleşme doğru kullanıldığı takdirde bir yok oluşun değil yeniden bir başlangıcın göstergesi olacaktır.

Bu çalışmanın amacı; zahmetli ve hassas bir sürecin sonunda elde edilen zarif, ince, saf “Ödemiş İpeği”nin, onur giysisi olarak nitelendirilen “kaftan” formu ile bütünleştirmek ve dijital olarak hazırlanacak “Dijital ile Varoluş-Existence with Digital” isimli kapsül koleksiyon ile kültürel değerlerimizden Ödemiş ipeğinin ve saray kaftanlarının gündemde kalması ve sürdürülebilirliğine katkı sağlanmasıdır. Başka bir ifade ile bu çalışma, kültürel değerlerimiz arasında yer alan, birer sanat eseri niteliğindeki Anadolu dokumaları ve giyim-kuşam özelliklerini, geleceğin dili olan dijital tasarım tekniklerini kullanarak gelecek nesillere aktarma ve değerlerimizi yaşatma açısından önem arz etmektedir.

Anadolu'nun Zarif Dokuması Ödemiş İpeği

Köklü bir dokumacılık geçmişine sahip olan Anadolu'nun birçok ilinde, bulunduğu yöreye ait geleneksel izler taşıyan dokumalar bulunmaktadır. Bu dokumalar toplumların, kullandıkları renk ve motifler ile kültürel kimlik özelliklerinin geçmişten günümüze aktarımını sağlayan önemli bir vasıta olma özelliği taşımaktadır (Yağan, 1978: 5). Buldukları yöreye göre renk, motif, teknik ve hammaddelerinde farklılık ve benzerlikler gösteren dokumacılık varlığını sürdüren en önemli geleneklerden biridir. Dokumacılık, örtünmek gibi temel ihtiyaçları karşılamanın yanında insanların yaşadıkları mekânları süslemek, çeyiz hazırlamak ve maddi gelir elde etmek amacıyla sürdürülmeye devam edilmektedir (Yarmacı ve Başaran, 2019: 272).

Yöreye ait gelenekleri sürdürerek, içinde bulunulan iklim koşullarının elverdiği çevresel şartlar doğrultusunda elde edilen doğal liflerin kullanımı ile tarım ve hayvancılığın gelişimine dolaylı yoldan katkı sağlayan geleneksel bez dokumacılığı genellikle üretildikleri bölgenin ismiyle anılmaktadırlar. (Başaran, 2018: 22). Üretildiği bölgenin ismiyle anılan örneklerden biri de İzmir iline bağlı Ödemiş'te üretilen ipek dokumalardır. Ödemiş ilçesinde ipekli dokumacılığın hangi tarihte başladığıyla ilgili kesin bir bilgi olmamakla birlikte günümüzde az sayıda bulunan dokuma tezgâhlarında el dokuması üretimine devam edilmektedir (Önlü, 2010: 48).

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Resim 1. İpek Böceği Kozası.

Yörede ipekli dokumacılığın geçmişinin Aydınoğulları zamanına kadar uzandığı bilinmektedir. Ödemiş ipeği, çözgü ve atkısında ipek iplik kullanılan veya çözgüde pamuk, atkıda bükümlü ipek kullanılarak dokunan yöresel bir bezdir. Peştamal, Pembezar, Çiğ Çarşafı, İdare Kumaşı, Bürdü gibi çeşitleri bez ayağı örgü kullanılarak dokunmuştur. Atkı ipliği olarak bükümlü ipek kullanılarak dokunan Pembezar bürümcük görünümüne sahiptir. Peştamal olarak dokunan yöresel bezler 90 cm eninde ve 160 cm boyunda dokunmaktadır. Peştamallar dokunurken çözgüde pamuk, atkıda ipek ipliği kullanılmakta ve çizgili olarak dokunmaktadır. Çarşaflık kumaş olarak dokunan Çiğ Çarşafı 37-40 cm eninde ve saf ipektir. 50 cm eninde ve saf ipek ile dokunan Ödemiş İpekli mendilleri ve Ödemiş keteni yöresel dokuma çeşitlerine verilebilecek diğer örneklerdir (Akpınarlı ve Çoban, 2021: 295).

Resim 2. Ödemiş İpeği Dokuma Tezgâhı (Değerli, 2013: 60).

Tarihi ve kültürel zenginlikleri açısından önemli bir yere sahip olan Ödemiş, Ödemiş İpeklileri adıyla anılan ipek dokumalarının yanı sıra iğne oyaları ve ipek dokumalara işlenen kanaviçeleri ile de bilinmektedir (Akpulat ve Üzümcü, 2020: 584).

Ödemiş'te Peştamal, Çiğ Çarşafı, Pembezar, İdare Kumaşı, Bürdü, Sehpa Örtüleri ve Mendiller, üretimleri gittikçe azalan yöre kumaşlarından bazılarıdır. Tüm bu kumaşların Ödemiş'de otomatik dokuma tezgâhlarında dokunduğu bilinmektedir. Eskiden sadece ipek ile dokunan geleneksel dokumalar günümüzde daha çok perde, eşarp, fular ve dekoratif amaçlı örtü olarak pamuk-ipek karışımı iplikler ile dokunmaktadır (Önlü, 2010: 50).

Teknolojik gelişmeler insanların yaşam koşullarının değişmesine olanak tanımış ve günümüzde el tezgâhları ile üretilen dokumaların geleneksel dokuma yöntemi ile üretimleri

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

azalmıştır. Hammadde ihtiyacının yeterli şekilde karşılanamaması ile daha hızlı temin edilebilen hammadde ihtiyacı doğmuştur. Bu hammaddeler ile dokunan bezlerin kalitelerinde farklılık yaşanmaya başlamış, kullanım alanlarında da farklılıklar olmuştur. Yaşam koşullarının değişmesi ile dokuma ustalarının sayısı zaman içerisinde azalmış, el dokuması tezgâhların yerine yarı otomatik ve tam otomatik tezgâhlarda üretim yapılmaya başlanmıştır (Önlü, 2010: 47).

Geçmişten günümüze değerli bir dokuma olan ipek, her dönemde seçkin sınıfın tercihi olmuştur. Tarihsel süreç incelendiğinde, ipekli dokumadan hazırlanan giysi örneklerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Özellikle Osmanlı padişah ve saray giysilerinde en çok kullanılan kumaş çeşidi olduğu yapılan araştırmalarda da belirtilmektedir. İpek dokumalar üzerine yapılan her çalışmada, özellikle padişah kaftanlarına da bir gönderme yapılmaktadır.

Güçlü Bir Giysi Sembolü “Kaftan”

Giyim, bulunduğu toplumun inanç, kültür, yaşam tarzını üzerinde barındıran, diğer topluluklara görsel mesaj ileten bir araç olarak geleneksel toplumlarda kişinin içinde bulunduğu sosyal statü, estetik anlayışı ve işlevine ait özelliklerini yansıtmaktadır. Bu nedenle, giyim-kuşam geçmişe yönelik bilgilerin elde edilmesinde kültür mirasları içerisinde önemli bir faktördür. Özellikle geleneksel giyim özellikleri incelendiğinde giysilerin ve tamamlayıcıların aslında bir sembol görevinde olduğu görülmektedir. Geleneksel giyim, kumaşının dokunmasından giysi olarak ele alınmasına kadar, medeni durum, duygusal ifadeler, hayattan beklentiler vb. birçok duyguyu içeren sembolik ifadeleri üzerinde taşımaktadır.

Giyim, medeniyetlere göre farklılıklar sergilemektedir. Bir ulusun, bir halkın, bir yörenin hatta etnik bir grubun giyim- kuşamındaki farklılıklar ilk bakışta gözlenebilmektedir. Bu değişikliğin oluşmasının en önemli faktörleri, kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri yörenin coğrafi konumu, iklimi, yaşam tarzları, sosyal yapıları, dini inançları, adetleri, kültürel, ahlaki ve estetik değerleridir. Ulusların sosyal ve kültürel yapılarını betimleyici öğelerin önemli parçalarından biri olan giyim kuşam, köklü bir tarihe sahip olan Osmanlı toplumunda da görsel iletişim aracı olarak toplumsal hiyerarşinin korunmasında büyük roller üstlenmiştir (Pamuk ve Akdağ, 2018: 397).

Tarihte birçok medeniyette olduğu gibi Osmanlı döneminde de giyim-kuşam önemli bir görsel iletişim dili olarak toplumsal hiyerarşinin korunmasındaki temel unsurlardan biri olmuştur. Saray mensuplarından devlet adamlarının kıyafetlerine ve meslek gruplarına kadar sınıf ve rütbelere göre kumaş, biçim, renk ve aksesuarları belirlenmiştir (Koca ve Koç, 2013: 3). Hiyerarşinin etkin olduğu Osmanlı Döneminin en kıymetli dokumalarından hazırlanan padişah ve saray giysileri denilince ilk akla gelen giysilerden biri “Kaftan”dır. Kaftan, giysi biçimi itibarıyla önden açık, boyu uzun bir üst giysisidir. Kaftanlar geniş kesim, özelliğine göre kolları uzun veya kısa olabilmektedir. Entari adı verilen giysinin üstüne giyilen kaftan, Osmanlı kıyafetleri içerisinde önem verilen ve itibar gören bir giysidir. Macide Gönül (1968) çalışmasında kaftanı;

“Ekseriyetle padişahlar tarafından giyilen bu elbisenin muhtelif isimleri vardır. Bunların tıbyanı nafi denilen ve harpte zırhların üstüne giyilen içi pamukla doldurulmuş kalınca neveleri olduğu gibi giyenlerin derecelerine göre hasülhas, kuşluk, ala, bala, elvan gibi isimler alanları da vardır.

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Kaftan padişahlar tarafından giyildiği gibi, vezirler, sadrazamlar ve diğer bazı yüksek saray ricali tarafından da giyilirdi” şeklinde tanımlamaktadır.

Arapça onur giysisi anlamına gelen ‘hilat’, Osmanlılar tarafından kaftan anlamında kullanılmış, onurlandırılan kişilere bu isim ile hediye edilmiştir (Atasoy vd., 2001).

Resim 3-4. II.Beyazıt ve Yavuz Sultan Selim Kaftanları.

Osmanlı giyim-kuşam örneklerinden biri olan ve padişahlar tarafından giyilen kaftanlar, yalnızca siyasi gücün değil; o dönemlerin ince zevkinin, Osmanlı sanatı ve yaratıcılığının da ne denli zengin olduğunun bir göstergesi olmuştur (Akay, 2005: 81). Günümüzde yurt içi ve yurt dışında çeşitli müzelerde ve koleksiyonlarda sergilenen ve korunan Osmanlı padişah kaftanları, ileri dokuma tekniği ve göz alıcı kumaş özellikleri ile ilgili pek çok araştırmaya konu olmuştur, kaftanlar kumaşı, motifi, formu ile tüm dünyanın hayranlığını uyandırırken çok sayıda sanatçı ve tasarımcı için de ilham kaynağı olmuştur.

Giyilebilir Sanat Anlayışında “T” Formu Kullanımı

Kültürel değerler içerisinde yer alan dokumanın tarihsel gelişimi incelendiğinde işlevselliğinin yanı sıra yüklendiği anlamın bugünden daha farklı olduğu görülmektedir. Çünkü başlangıçta bir ihtiyacı gidermek için üretilen dokuma, daha sonraki tarihsel süreçte dokuma yolu ile desenler yaratarak, sanatsal üretime uzanan bir yolu izlemiştir (Atalayer ve Gezicioglu, 2020: 142). Yerel veya geleneksel dokumalar ve dokumalardan hazırlanan giyim-kuşam çeşitleri sanat ve tasarım alanlarının yanı sıra özellikle de moda sektörü için besleyici unsurlardan biri olmuştur. Moda tasarımcıları geçmişte uzun bir süre sanatçı kimliği içerisinde kabul görmemişlerdir. Oysa ki modanın doğasını en iyi anlatan obje olan giysinin maddesel karakterden çıkartılıp kavramsal bir karaktere bürünmesi ve özellikle bedenle olan ilişkisinin daha açık bir şekilde anlamlandırılması giyilebilir sanat kavramı ile mümkün olmaktadır.

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Giyilebilir sanat kavramı, 19.yy sonlarına doğru ortaya çıkan Haute Couture anlayışı ile giysiler bir sanat eseri olarak sunulmuş, dönemin modacıları Frederick Worth ve Paul Poiret tarafından yenilikçi düşünce, sanatsal giyim veya giyilebilir sanatı moda dünyası ile buluşturulmuştur. Ancak moda da “Giyilebilir Sanat” teriminin ilk olarak 1960’ların sonları 1970’lerin başında New York ve San Francisco’da ortaya çıktığı bilinmektedir. Giyilebilir sanat düşüncesiyle sanatçılar kendi kısıtlı çevreleri için giysi formları tasarlama amacıyla yola koyulmuşlardır. 20. yy sanatının gelişen kavramsal alt yapısı moda olanın değil de giysinin sanat olmasına ortam hazırlamıştır. Lif sanatı çerçevesinde yavaş yavaş oluşmaya başlayan giyilebilir sanat anlayışı henüz adı konmamışken bile sanatçıların eserlerini üretirken yeni form ve kavram, özgün teknik materyal arayışlarında yer almıştır. Giyilebilir sanat anlayışına dayanarak kumaş dokuma teknikleri, baskı tasarımları, dikiş ve nakış çözümlenmeleri ve kurgulamaları ile heykelimsi giysiler yapmışlardır (Günay, 2014; Atik, 2019; Pamuk, 2020).

Onur’un (2020) çalışmasında şu şekilde ifade edilmektedir:

“Lif sanatı ya da sanat kumaşı diye tanımlanan kavram 2. Dünya Savaşı sonrası tanımlanmış ve tekstil sanatında yeni gelişmeleri işaret etmiştir.1920’lerden beri lifle yapılan işleri tanımlamak konusunda yaşanan boşluk sanat kumaşı teriminin bulunmasıyla son bulmuştur. Dokuma tezgâhlarının, fonksiyonel olmayan üretim için de kullanılabileceği keşfedilmiş, onlara verilen değer artmış ve sanat üretiminin merkezinde olmuşlardır. Dokuma sanatının gelişiminde en büyük rolü Bauhaus Okulu oynamış ve Anni Albers, Otto Berger, Gunta Stozl gibi isimler bu sanatın öncüleri olmuşlardır.”

Giyilebilir sanat çerçevesinde ele alınan eserlerde birçok kaynakta, bir giysi formunu andırma durumu olduğu; ancak fonksiyonellik özelliğinin giysiyi geleneksel anlamından uzaklaştırıldığı ölçüde yok olduğu belirtilirken bir ressamın tualı, bir heykeltıraşın çamuru gibi tekstil sanatçısının malzemesi olarak lifleri kullandığı ifade edilmektedir. Özellikle her sanatçının önce çalışacağı kumaşı oluşturacağı çok yoğun biçimde el emeğine dayalı tekstil yüzeyin oluşturulduğu bir süreç vardır. Sunum biçimleri farklılık gösterse de genellikle etnik giysi formlarından faydalanılmaktadır. Sanatçının kendi el emeği ile ya da kimi zaman birden fazla sanatçının işbirliği ile yapılan bir üretim söz konusu olmuştur (Leventon, 2005; Günay, 2014).

Giyilebilir sanat anlayışı ile oluşturulan eserlerin sanatçılar ve tasarımcılar tarafından farklı formlar ile sergilendiği görülmektedir. İnsan bedeni ile ilişkilendirilen giysiler canlı beden üzerinde sergilendiği gibi heykelimsi formlar üzerinden de sunulmaktadır. Bunların dışında giysi karakterleri ile ele anılarak aslında giyilemeyen giysiler şeklinde yani bir tual olarak kullanıldığı da görülmektedir. Bununla ilişkili olarak geleneksel giysi formları etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Basit kesimler ama sanatçının ve tasarımcının yansıtmak istediği anlatım biçimi, görselliği ve dokunsallığı bir kimlik oluşturacak biçimde duvara asılan giysi formları ile yansıtılmıştır.

Resim 5. Judith Content Koleksiyonu, 2015.

Resim 6. Jilli Blackwood Koleksiyonu, 2010.

Giyilebilir sanat anlayışı ile hazırlanan eserler için çeşitli formlar kullanılmaktadır. En etkili olanlardan biri “T” formunda hazırlanan Uzak Doğu özellikle de Japon giyim kültürünü yansıtan “kimono“ giysi formlarıdır. Kimono formunun tercih sebepleri arasında, giyen kişinin ellerini açmasıyla duvara asılı bir tabloymuş izlenimi vermesi ve bir tuval andırması olarak belirtilmektedir. Bir diğer sebep ise kimononun basit bir kalıp uygulama sürecine sahip olmasıdır. Ancak bu akım tarafından benimsenen tek form kimono değildir. Avrupa’ya ait kültürlerin geleneksel giysilerinin yanı sıra Avrupalı olmayan kültürlerin giysi formları da kullanılmıştır (Leventon, 2005; Onur, 2020). Türk giyim-kuşam özellikleri ele alındığında kaftanların biçimsel formları giyilebilir sanat uygulamaları için rahatlıkla kullanılabilir niteliktedir.

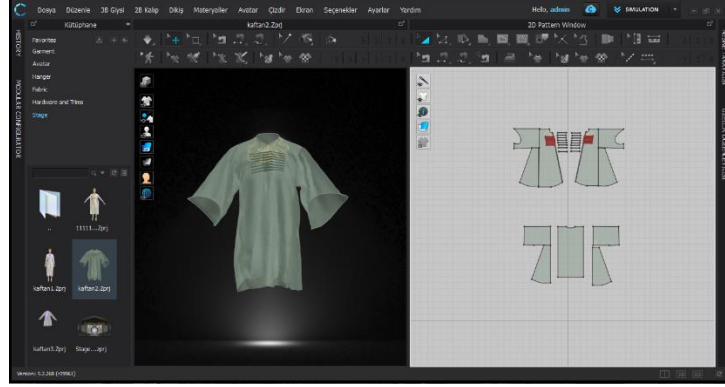
ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

geçmiş, bugünü ve geleceği ile ilgili oldukça önemlidir. Çağın sanatçı ve tasarımcıları, bütünsel anlamda kavrayıcı, iyi planlanmış sanat ve tasarımlar oluşturduğu sürece bu ürünlerin şimdiye kadar görülmemiş ölçüde değerlendirileceği anlaşılmaktadır. Dijital araç olarak bilgisayar teknolojisinin bu denli önem kazanması, bazı sanatçıların tekniklerine yardımcı olması için bilgisayar programlarını tercih etmelerine, bazılarının ise sanatsal üsluplarını teknoloji bağlamında ilerletmelerine neden olmuştur. Ak (2013) çalışmasında;

“Genel anlamda üretilişinde bilgisayarın rol aldığı, fiziksel olmayan nesnelerin üretilmesiyle gerçekleşen sanat biçimine dijital sanat denilir. Bu süreçte bilgisayar geleneksel anlamda yardımcı bir araçtır. Dijital tekniklerin sağladığı imkânların çeşitliliği, sanatçılara bunları araç, ortam veya konu olarak kullanabilme imkânını yaratmıştır” şeklinde ifade etmektedir.

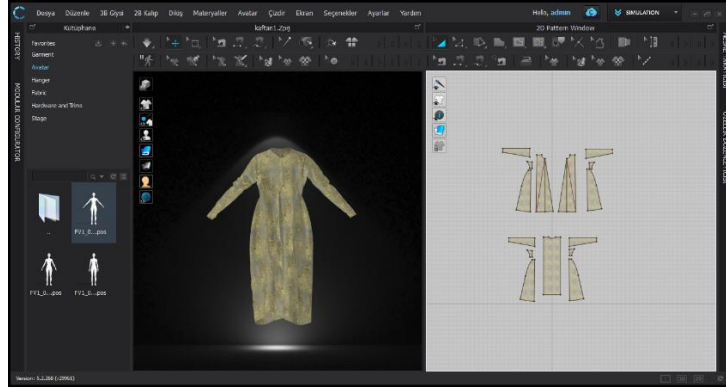
Çeşitli bilgisayar programları ile tasarım çalışmaları oluşturulurken “VR” teknolojisi ile dokunsallık ve hissetme duygularına da hitap edilmektedir. Moda endüstrisinde yaygın teknoloji kullanımıyla birlikte bilgisayar destekli dijital tasarımlar, etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Bu programlar arasında 3D Tasarım Programları en yeni simülasyon teknolojileri ile dijital, gerçeğe yakın giysi görselleştirmesi sunmaktadır.

“Existence With Digital” isimli kapsül koleksiyonda kumaş yapısı olarak Ödemiş ipeği, giysi formu olarak kaftan, 3D tasarım programından yararlanılarak kumaş, kalıp ve sunum teknikleri hazırlanmıştır. Ödemiş ipeği üzerine çeşitli kumaş dokuları ve desenler oluşturulmuştur. Çalışmada 3 temel kaftan formu belirlenmiş ve dijital kalıpları hazırlanmıştır.

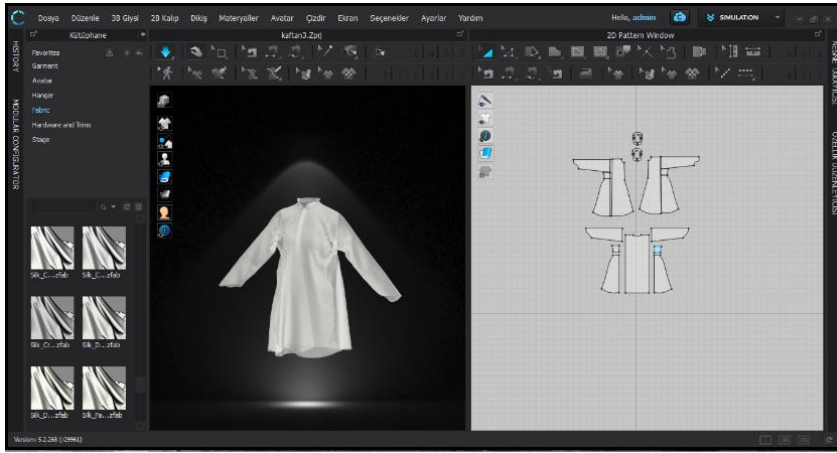

Resim 8. Model 1 Kalıp Uygulaması.

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Resim 9. Model 2 Kalıp Uygulaması.

Resim 10. Model 3 Kalıp Uygulaması.

Kalıp çizimleri gerçekleştirilen modeller hazırlanan kumaş dokuları ile görselleştirilmiş olup aşağıda sunulmaktadır.

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Resim 11. Existence With Digital- Dance of Silk.

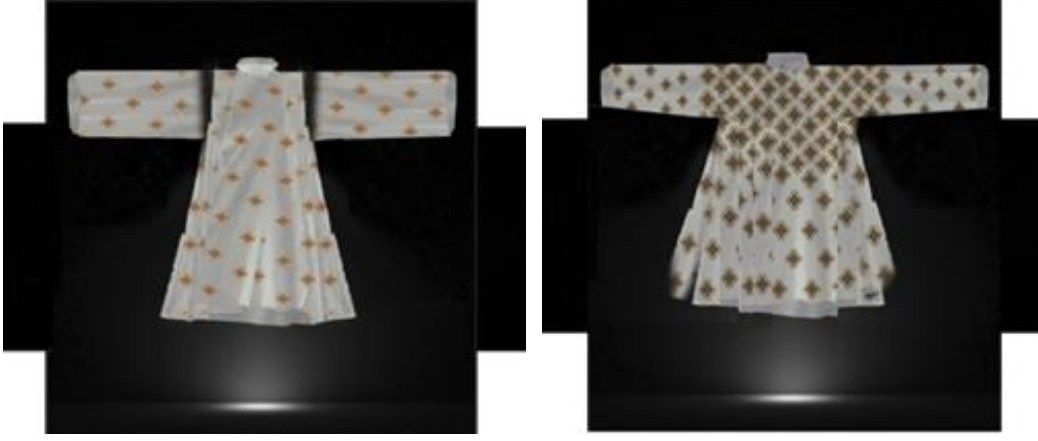
“Dance of Silk” ile Ödemiş ipeğinin kozalaktan başlayan ve dokumaya kadar olan serüveni kaftanın bedene uyarlanması ile bütünleştirilmiştir.

Resim 12. Existence With Digital- Magnificence.

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

“Magnificence” ile Ödemiş ipeğinden hazırlanan kaftana altın sırmalı desenler yerleştirilmiştir. Çünkü altın ve ipekli bir kaftanda abartı, zenginlik, ve güç temsil edilmiş, ihtişam yakalanmıştır.

Resim 13. Existence With Digital- Revival.

“Revial” kaftanın orijinal formuna vurgu yaparak ipek ile olan uyumunu serbest geniş etek formları ile sunmaktadır. Kaftan ve Ödemiş ipeği dijital alanda özgün halleri ile yer almaktadır. Revial bu iki nesnenin dijitalde yeniden buluşmalarını temsil etmektedir.

SONUÇ

Kültürel değerlerin zenginliği konusunda verilecek en iyi örneklerden biri de Anadolu topraklarıdır. Anadolu, medeniyetlerin buluştuğu imparatorluklara ev sahipliği yapmış bir bölge olmasının yanı sıra tarihi, kültürel ve sanatsal mirası ile moda tasarımına ilham verecek büyük bir potansiyele sahiptir.

Günümüzde varlığını sürdürememiş ancak etkin oldukları dönemlerde yüksek değere sahip birer sanat eseri niteliğinde olan dokumalar ve bu dokumalardan hazırlanan giyim-kuşam özellikleri geçmişten günümüze yok oluşlarını durdurmak, yeniden canlandırmak veya sürdürülebilirliğini sağlamak önem arz eden bir konudur. Bu konunun yaygınlığını sağlamak ve farkındalığı oluşturmak adına günümüzün teknolojik donanımlarından yararlanmak gereklidir.

İnsan beyninin işlevsel olarak ürettiği bir teknolojiyi, yine insan beyninin farklı üretimler için kullandığı varsayıldığında ortaya çıkan sonuç hayata dokunmanın karşılığıdır. Dünyanın gelişimine bakıldığında teknolojideki gelişmelerin birçok yeniliğin habercisi olduğunu görmek mümkündür. Gelecekte pek çok konuda dijitalleşme olacağını düşünmek artık hayal ürünü olmaktan çıkmıştır. Dijital gelecek aynı zamanda bir dönüşümü de çağrıştırmaktadır. Gelecekte dijital cihazların dijital yaşam biçimine dönüşeceği ve kullanım alanlarının genişleyeceği düşünüldüğünde doğru kullanımın önemi de artacaktır. Kültürel değerlerimizi bu dijital alanlarda kullanmak yok oluşlarını değil yeniden varlığını sürdürmede görsel farkındalık oluşturacaktır.

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

Bu çalışmada Ödemiş İpeği, kaftan formu ile bütünleştirilerek giyilebilir sanat bakış açısıyla dijital ortamda “Existence with Digital- Dijital ile Varoluş” isimli kapsul koleksiyon ile sunulmaktadır. Bu koleksiyon için oluşturulmuş çalışmalar moda sektörünün geleceğinde yer alacak olan 3D program kullanılarak hazırlanmıştır. Kültürel değerlerimizden Ödemiş ipeğinin ve saray kaftanlarının gündemde kalması ve sürdürülebilirliğine katkı sağlanması adına dijital alanlardan yararlanarak, yeni nesil tasarımcılara ilham kaynağı oluşturulması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Ak, A. (2013). Dijital Sanat. *Akademik Bilişim 2013 – XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri* 23-25 Ocak 2013 – Akdeniz Üniversitesi.
- Altay, F. (2005). Hem Stil Hem Statü/Style and Status, Padişah Kaftanları/Caftans of the Sultans. *Skylife Dergisi*. Aralık.
- Akpınarlı, H. F. ve Çoban, M. G. Ç. (2021). “Kumaş Dokumacılığının Anadolu’daki Coğrafi Dağılımı. *İdil Dergisi*. 78: DOI: 10.7816/idil-10-78-10.
- Akpulat, N. A. ve Polat, Ü. T. (2020). Geleneksel Türk El Sanatlarının Yaratıcı Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi: Ödemiş Yerel Halkının Bakış Açısı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*. 7(51).
- Altay, F. (1979). *Kaftanlar*. İstanbul: Tifdruk Matbaacılık, Topkapı Sarayı Müzesi: 3 Yapı Kredi Kültür Sanat Hizmeti. Y.Y.
- Atalayer, G. (1993). Dünden Bugüne Anadolu’da Kumaş Dokuma Sanatı”. *Türk Kültüründe Sanat ve Mimari* (41-72). İstanbul: 21. Y.Y. Vakfi Yayınları.
- Atalayer, G. ve Gezicioğlu, F. Y. (2020). Atkıdan “Çekmeli” (Halkalı/İlmekli/Kesiksiz Havlı) Dokumaların Dünya Müzelerinde Tarihsel Örnekleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Ariş Dergisi*. Aralık - Sayı:17.
- Atasoy, N., Denny Walter, B., Mackie Louise, W., Tezcan H. (2021). “İpek, Osmanlı Dokuma Sanatı”, İstanbul: TEB İletişim ve Yayıncılık.
- Atik, D. (2019). *Giyilebilir Sanat İfadesi ile Moda*. On Dokuz Mayıs Üni. Eğitim Bilimleri Enst. Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Başaran, F. N. (2018) Anadolu’da Geleneksel Bez Dokumacılığında Bazı Örnekler ve Günümüzdeki Durumu. *Ariş Halı, Dokuma ve İşleme Sanatları Dergisi*.
- [Değerli, N. G. \(2013\). Ödemiş İpekli Dokumaları, Akdeniz Sanat Dergisi, Cilt 6, Sayı 12.](#)
- Gönül, M. (1968). Topkapı Sarayı Müzesinde Bulunan Padişah Kaftanları. *Türk Etnografya Dergisi*. Ankara.
- Günay, A. (2014). Giyside Sanatsal Yaklaşım. *Akdeniz Sanat Dergisi*. 4 (7).
- Koca, E., ve Koç, F. (2013). 19. Yüzyıl Osmanlı Gezici Esnaflarının Giyim Kuşam Özellikleri. *Uluslararası Türk ve Dünya Kültüründe Kahramanmaraş Sempozyumu*. Kahramanmaraş.
- Leventon, M. (2006). *Artwear Fashion and Anti-Fashion*. Thames&Hudson. London.

ÖDEMİŞ İPEĞİ VE KAFTANIN DİJİTAL ORTAMDA BULUŞTURULMASI

- Ok, M. (2015). Tasarım ve Süsleme Öğeleriyle Topkapı Sarayı Padişah Kaftanları. *Akdeniz Sanat Dergisi*. Cilt 8, Sayı 16. Antalya.
- Onur, D. A. (2020). Giyilebilir Sanat Akımı ve Kadın Sanatçıların Etkileri. *Akdeniz Sanat Dergisi*. Cilt: 14, Sayı: 26.
- Önlü, N. (2010). Ege Bölgesi El Dokuma Kaynakları, *Sanat Dergisi*.
- Pamuk, B., ve Eğri, Ş. (2020). Giyilebilir Sanat Anlayışı İle Maraş Abası. *I. Uluslararası Kahramanmaraş Tarih, Kültür, Sanat Sempozyumu ve Sergisi*. 18-20 Şubat, Kahramanmaraş.
- Pamuk, B. Çeyiz Sandığı, Giyilebilir Sanat ile Anlatmak: Sandık Sarısı Koleksiyonu, *OPUS Dergisi*. Volume 16, Issue – 32, DOI: 10.26466/opus.728845,2020
- Yağan, Ş. Y. (1978). *Türk El Dokumacılığı*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Yarmacı, H., ve Başaran, F. N. (2019). Çan (Çanakkale) Yöresinde Heybe ve Torba Dokumalar. 2. *Uluslararası Yörük Yaşamı Türk Sanatları Sempozyumu*. Alanya.

İnternet Kaynakları

- Resim 1.** İpek Böceği Kozası, Erişim Tarihi: 13.06.2021
<http://www.egedesonsoz.com/haber/Odemis-Ipegi-yeniden-canlaniyor-Baskan-Eris-ten-ureticiye-destek/1011219>
- Resim 5.** Judith Content Koleksiyonu 2015 [Erişim Tarihi: 01.05.2021](https://www.judithcontent.com/collections)
[/https://www.judithcontent.com/collections](https://www.judithcontent.com/collections)
- Resim 6.** Jilli Blackwood Koleksiyonu 2010 [Erişim Tarihi:01.05.2021](https://jilliblackwood.com/about/)
[/https://jilliblackwood.com/about/](https://jilliblackwood.com/about/)